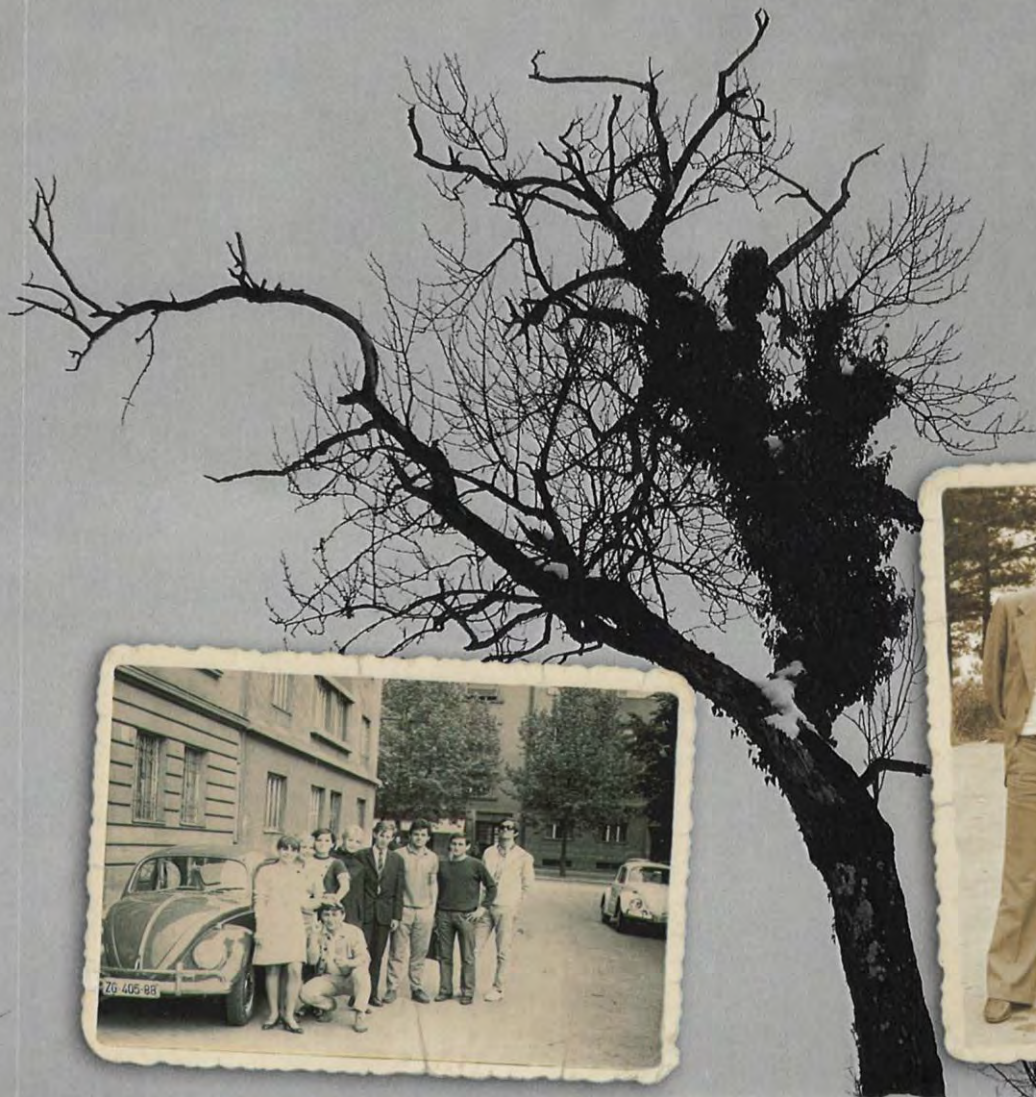

Nusret Mujagić

**PROVINCIJALAC IZ
VELEGRADA**

Nusret Mujagić

„Provincijalac iz velegrada“ - zbirka priča

Recenzent: Prof. Kemal Ljevaković
autor Nusret Mujagić
Direktor: Kemal Nukić

PROVINCIJALAC IZ VELEGRADA

Ako bismo razmišljali o „velegradu“ počinjući od njenog nazlova, i naslova jedne od njenih priča, onda nam se iz paradoksalnosti smisla nameće i misao o „provincijalcu u velegradu“ kao što je lik Đulaga, koji je decenije svoga života proveo u Zagrebu, ali njegov rodni Kovačji nisu iz njega izašli, niti je četrdesetogodišnji život u velegradu bio dovoljno dugo da ga izbivenja iz rodnog mjesta, s njim došao u Kovače. Tako je bilo sa mnogim Mujagićevim likovima: Ibrahimom, Jakubom, Pašom, Osmanom, Mejrom... ukupno ih dvadeset i pet kojima su posvećene paracije, ali u svakom od njih drugi likovi. Rodni kraj i djetinjstvo u njemu nas peče za cijeli život. Možemo mu se očitovati ali oteći načelno se.

Provincijalac iz velegrada / Nusret Mujagić - Tuzla : Zavod za zaštitu i korištenje kulturno-historijskog i prirodnog naslijeđa Tuzlanskog kantona, 2013. - 117-128 str.

Vrijeme i ljudi su se ovdje susreli i ovdje se odvojili. Vrijeme je ispunjeno ljudima i ljudi su u vrijeme ostavili tragove u vremenu ili, kako neki kažu, u prošlosti. Vrijeme je kao jedna od stvari koje su nam dane i koje ne možemo vratiti. Jedan od načina da se vrijeme vrati je kroz umjetnost. Umjetnik može da vrati vrijeme u svom vremenu.

Vrijeme i likovi u ovoj knjizi se mogu doći i kao sudije, stin da im svoje sudovanje se odgoda i sudovanje se odgoda i sudovanje se odgoda. Iščitavajući ovu knjigu vremena što sve glavni događuje, i pitanjima života, njegovih smislova pa i onda kada život smisla nema.

Autor: Nusret Mujagić
Izdavač: JU Zavod za zaštitu i korištenje
kulturno-historijskog i prirodnog naslijeđa
Tuzlanskog kantona
035 228 906
info@bastina.ba
www.bastina.ba
Za izdavača: Direktor: Kemal Nurkić
Recenzenti: Prof.Kemal Ljevaković
Mr.sci.Kemal Nurkić
Korektor: Prof.Kemal Ljevaković
Grafička i tehnička
obrada: Andrija Pastuhović
Naslovna stranica: Fotografije iz kućnog albuma autora
Štampa: Printas d.o.o. Srebrenik
Tiraž: 100 primjeraka
ISBN: 978-9926-8157-6-9

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Nacionalna i univerzitetska biblioteka
Bosne i Hercegovine, Sarajevo

821.163.4(497.6)-94

MUJAGIĆ, Nusret

Provincijalac iz velegrada / Nusret Mujagić. - Tuzla : Zavod za zaštitu i korištenje
kulturno-historijskog i prirodnog naslijeđa Tuzlanskog kantona, 2019. - 130 str. :
ilustr. ; 24 cm

Bilješka o autoru: str. 130. - Rječnik manje poznatih riječi, izraza i lokalizama: str.
117-128.

ISBN 978-9926-8157-6-9

COBISS.BH-ID 28245254

R E C E N Z I J A

VRIJEME U ŽIVOTOPISIMA „*Provincijalac iz velegrada*“ - zbirka priča autor Nusret Mujagić

Vrijeme ispisano životopisima iliti vrijeme u životopisima – su varijacije naslova kako bismo mogli nasloviti tekst koji ispisujemo poslije čitanja rukopisa knjige „*Provincijalac iz velegrada*“ autora Nusreta Mujagića.

Literarno uobličena knjiga „*Provincijalac iz velegrada*“ je zbirka životopisa, njih dvadeset i pet priča, ispričanih u jednom vremenskom slijedu od 1686. godine i vremena turskih opraštanja od vrhunaca svoje moći, pa sve do kraja dvadesetog vijeka kada je balkansko bure baruta nanova planulo, a sve u Kovačima i oko Kovača i njegovih Kovačana.

Ako bismo razmišljali o knjizi „*Provincijalac iz velegrada*“ počinjući od njenog naslova, i naslova jedne od njenih priča, onda nam se iz paradoksalnosti smisla nameće i misao o „provincijalcu u velegradu“ kao što je lik Đulage, koji je decenije svoga života proveo u Zagrebu, ali njegovi rodni Kovači nisu iz njega izašli, niti je četrdesetogodišnji život u velegradu, nakon toliko vremena izbivanja iz rodnog mjesta, s njim došao u Kovače. Tako je dobro i sa drugim Mujagićevim likovima: Ibrahimom, Jakubom, Pašom, Osmanom, Mejrom... ukupno ih dvadeset i pet kojima su posvećene naracije, ali i uz njih još mnogi drugi likovi. Rodni kraj i djetinjstvo u njemu nas pečati za cijeli život. Možemo mu se otirati ali oteti nećemo moći.

Vrijeme, koje obgrljajem ove knjige autor Mujagić nudi, i životopisi živopisno ispisani iz tog vremena, uzajamno se svjedoče. Ljudi čine vrijeme, vrijeme je ispunjeno ljudima i ljudi su ti koji ostavljaju tragove u vremenu ili, kako neki kažu, u protivnom vremena nema. Svaki čovjek, i život mu, je jedan kosmopis u svom vremenu.

Vrijeme i likovi u ovoj knjizi se mogu poimati istovremeno i kao svjedoci i kao sudije, stim da im svjedočenja traju, i trajaće sve dok je ove knjige, a sudovanje se odgađa ali samo do trenutka kada tu ulogu preuzima čitalac iščitavajući ovu knjigu i promišljajući sve njene refleksivne raskoši o pitanjima vremena što sve gradi i razgrađuje, i pitanjima života, njegovih smislova pa i onda kada život smisla nema.

Likovi autora Mujagića proživljavaju vrijeme propadanje velikog Osmanskog Carstva i svoje povratke u Bosnu, zatim sučeljavaju se sa austrijskom okupacijom, aneksijom, agrarnom reformom, slijedi Veliki rat koji ih nosi u bitke velikih carstava, zatim dolazi Drugi svjetski rat – pa valja proći domobrane, partizane, zeleni kadar, SS jedinice, pa opet radne zadruge, partizansku vlast i opet agrarizam i nestanak aga i begova i napose vrijeme borbe za svoj identitet, za svoju državotvornost.

Ovo je pripovjedački hod žićima svojih likova i jednog manjeg mjesta (sela) kroz sve mijene života, društvene sisteme, više državnih zajednica, velika carstva, velike vojne pohode i sve propušteno kroz dušu i srce i poimanja malog čovjeka, Bošnjaka.

Mujagić svojim umješnim pripovijedanjem i svojom erudicijom rasvjetljava povijesne događaje i do u detalje životna bitisanja svojih likova, i njihove životne sudbine nudi čitatelju na razmišljanja i tome se naprosto čitalac ne može oteti da ne promišlja taj usud – šta se dešava, kako se dešava, zašto se dešava, nije li to božiji prst, iz čega, opet, proizilaze naravučenije i po(r)uke. Mujagić sjajno portretira likove do njihove jasne vizuelnosti i iste karakterizira nudeći nam, kako kod koga, njihovo poštenje, njihovu dobrotu, drskost, vjerničku odanost, bračnu vjernost, i tako u knjizi „*Provincijalac iz*

velegrada" imamo jedan spektar različitih likova i svaki je svijet za sebe i na svoj način zanimljiv, te ostaje dugo da se percipira poslije čitanja.

Uz već kazano, pripovjedačka narav autora Nusreta Mujagića je neobična, i veoma rijetka, i nadasve veoma zanimljiva. Karakteriziraju je, prije svega, pripovjedačko vrijeme, iliti vrijeme u kojem autor pripovijeda, a to je najčešće aoristno vrijeme, i na taj način autor tokove radnje iz davne pa i iz pluskvamperfekatske prošlosti čitatelju približava do najbliže prošlosti, do neposredno svršenog vremena, i čini je čitatelju bližom, interesantnijom i dojmljivijom.

Leksika i rečenička konstrukcija je, također, ono što karakterizira kazivanja i stilski postupak autora Mujagića. Dobrano su prisutni lokalizmi živiničkog kraja, ili njegovih Kovača, riječi i oblici riječi koje se čuju samo u tom kraju, kao naprimjer: *mere, prikaza, jaknulo* (ojačalo djeteta), *binocular, jag, fanjeru, hamandžika, drvenjače* (kuće), *pogide* (pogibe), *gluhav* (gluh), *rimpalija*...itd. Rečenička konstrukcija je dominantno višesložna što traži od čitatelja veću čitalačku angažiranost i pažnju s većim unošenjem u višesmisle složene rečenice, u kojoj su jedna drugoj i izviranje i uviranje, iz čijih metafora zasjaju romantične slike sela, zavičaja iz autorove mladosti iliti mladosti njegova lika: Mujage, Paše, Ibrahima, Osmana, Dušana, Kadrije, Raše, Marice, Đulage i dr.

Uz citirane, dvije kraće deskripcije, brojne su takve oliričene slike, i kad autor pejzaži i kad portretiše, u svih dvadeset i pet storija zbirke *„Provincijalac iz velegrada“*, koje čaraju svojom vizuelnošću i ostaju dugo u predodžbama čitatelja:

„A, volio je (Paša) više od svega, da u svojoj kući, u Budimu, sjedne na sećiju pored pendžera i da čita bacajući povremene poglede vani na široki Dunav u daljini, kako se lijeno vuče i povremeno bljeska na odsjaju sunca sve dok to bljeskanje ne bi zamijenila noćna koprena i mutna svjetla Pešte u nizini.“

„U tišini sobe ležao je Mujaga i pogledao na pendžer očekujući prve zrake izlazećeg sunca. Žena mu je napravila visoko uzglavlje i doskora mu je na stomak stavljala tople obloge a čarape kvasila sirćetom, ali je i nju umor savladao i zaspala je tu pored kreveta na mehkoj slamarici. Već nekoliko sedmica Mujaga ima vrućicu i jake bolove u stomaku i ne može se ni pomaknuti, a kamoli uzeti abdest i klanjati namaz, pa sada ovako u nekom poluležećem položaju drži u ruci tespih i kotura njegove bopke, učeći tiho i povremeno pogledajući čas u plafon čas u pendžer.“

Dakle, pripovjedački maniri, lapidarnost izraza, i ukupno modeliranje priče u ovoj knjizi, pripadaju vrsnom književnom peru i nekom ko je iščitao brojne knjige i spoznao različite stilove naracije, i da ne znamo, nikad ne bismo pomislili da se radi o piščevom književnom prvencu.

„Provincijalac iz velegrada“ je jedna literarna cjelina koju ucjeljuje vrijeme u trajanju od trista godina, zatim mjesto Kovači sa Sprečkom ravnicom, te likovi tog kraja, koji se nižu u kontinuitetu vremena, pa književnom djelu daju elemente romaneskne cjeline. Sve je ovdje realistično i minula stvarnost: ljudi, imena, događaji, komšijski odnosi - bračni, porodični, te kulturološka, socijalna i svaka druga civilizacijska društvena zbilja tog vremena. U svakoj priči je prisutno nešto općeljudsko i, neka uvjerenosti, da će čitatelja učiniti bar malo boljim čovjekom, ili pak dovoditi u intimističko preslišavanje i preispitivanje sebe.

Meša Selimović veli da: „Pisanje nije egzibicionizam, već ozbiljan razgovor sa samim sobom, radi sebe i zbog drugih. To je, iako težak posao, pravi divan sa sobom, ali samo ako je to zadovoljenje istinske unutrašnje potrebe. (...) Dakle, pisanje je vlastiti rizik i intimna potreba.(...) Knjiga postaje društveno značajna ako je prihvate čitaoci, sve dotle je lična investicija“. Knjiga *„Provincijalac iz velegrada“* Nusreta Mujagića je pisana iskustveno i erudicijom, srcem i reminiscencnim zanosima, kojim se prošlost doziva u pamet i napaja čitatelja ljepotom, koju je iznjedrio umješni autor, stoga je sama sebi preporuka i ne dvojimo da će biti tražena i prihvaćena.

Nema sumnje da će ova knjiga imati pažnju i interesovanje svih onih koji vole svoj zavičaj, i ne samo onih koji žive ili vode porijeklo s prostora Sprečke doline, već i svih onih koji su istraživači prošlosti da bi istovremeno tragali za budućnošću.

Svako posezanje za prošlošću biva istovremeno zagledanje u svoje okruženje – u svoju sadašnjost – sa vizionarskim virkanjem u budućnost. Tako, autor Mujagić svojom knjigom nudi jedno davno vrijeme da bismo, iščitavajući ga, komparativno smještali u njega svoje čitalačko vrijeme, te kao kroz špijunku vizionarili budućnost.

Knjiga se ne piše samo za vrijeme u kojem ona nastaje, no se piše, i više, za neka buduća vremena.

Knjiga je uvijek, pa i kod pisca Nusreta Mujagića, refleks i refleksija autora, njegov izraz i odraz njega, njegova sjenka, svojevrsni pečat njegova stila i njegove osobnosti svakojake naravi – kulturološke, sociološke, intelektualne, emocionalne, psihološke, odgojne i svakog drugog autorovog specifikuma koji ga definiraju kao *stil je sam čovjek* - jedinstvenog i neponovljivog kao takvog, i djelimice je i izraz njegova biografskog lica.

Stoga, pročitavši rukopisnu formu djela „*Provincijalac iz velegrada*“, autora Nusreta Mujagića, što napisah o njoj sve izrekoh iskreno, i svjedočim nešto novo literarno uobličeno u značajnu knjigu i nadasve korisnu, i uz čestitke autoru toplo i sa zadovoljstvom je preporučujem za štampanje i javno objavljivanje, radi čitanja iste i uzimanja poduke i po(r)uke.

Tešanjka, 10.10.2019. godine

Kemal Ljevaković
Ljevakovic

Avlija kao Nuhova barka

U tišini sobe ležao je Mujaga i pogledao na pendžer očekujući prve zrake izlazećeg sunca. Žena mu je napravila visoko uzglavlje i do skora mu je na stomak stavljala tople obloge a čarape kvasila sirćetom ali je i nju umor savladao i zaspala je tu pored kreveta na mehkoj slamarici. Već nekoliko sedmica ima vrućicu i jake bolove u stomaku i ne može se ni pomaknuti a kamoli uzeti abdest i klanjati namaz pa sada ovako u nekom poluležećem položaju drži u ruci tespih i kotura njegove bobke učeći tiho i povremeno pogledajući čas u plafon čas u pendžer. Evo, već se gasi njegov život, a on je još zbunjen kao radoznalo dijete i moli Allaha da mu pomogne da shvati šta se to dešava oko njega. Kao da je bilo juče kad je kao dijete trčkarao po ovoj istoj i ovakvoj avliji koju naslijedi od svoga oca Mustafe, a on od svoga oca, i tako unazad do samog Paše što nekada u teška vremena dođe ovdje iz Budima da provede zadnje godine života, ne zato što je to želio već što ga tu uputi Carigradska Porta što morade raseliti cijelu Ugarsku i predati je Habsburgovcima bez krvi i nepotrebnih patnji. Dok je kao momčić slušao očeve priče o slavnim precima, nije mogao da shvati kako to da kroz tolike godine i vijekove porodica se ne razmnoži i ne naseli po okolnim brežuljcima već i kao za vrijeme Paše obitava u istoj avliji i na istom kućištu. A zemlja je rodna, i bašte prepune voća, i staje pune blaga-krave, konji i ovce zdrave. I žene zdrave i rodne i od prvog dana kad dođu ostanu tegobne i rađaju dječicu sve do svojih srednjih godina kada odjednom obole, uvehnu i preminu uz vrisku i suze svoje dječice od kojih neka nisu još ni prohodala. A, nešto ima ukleto u ovoj zemlji i ovoj avliji, jer ženska djeca odrastu vesela i zdrava i prije punoljetstva se udaju u okolna sela, dolaze jedno vrijeme zbog miraza a kada i to dobiju samo dolaze od Bajrama do Bajrama. Opet muška djeca umiru prije nego što im izbiju prvi zubići a i ono nekoliko što preživi kao da ih sam Allah spasi da bi nastavili lozu i sačuvali familiju od nestanka. Kao da je svemogući Allah za njih odredio poseban sat, što im otkucava unaprijed određene minute i sate, pa tek što prvi dječčić stasa za ženidbe, dođe poziv od sultana da se idu braniti granice carstva i vjere. Oni siromašniji u svojim dronjcima krenu pješke na zborna mjesta a sinovi aga i begova moraju na najboljim konjima i u najboljoj odori. Tako je i on zapamtio da svog sina otpremi na vatrenom Doratu što ga je čuvao samo za trke i ovakve prilike. Dok mu je pomagao da se popne na konja i pridržavao mu uzengije, gušilo ga je u psima i probadala ga bol, koja nikada više nije ni prestala. Sve se nešto vrtio oko konja, kao popravljajući nešto na njemu, i kao da ga otprema djevojci a ne u rat, nemajući snage da digne pogled i da još jednom vidi golobrado lice svog sina, jer je osjećao da ga gleda sa konja svojim preplašenim očima. Kada bih ih ponovo ugledao, srce bi mu se slomilo, pa bi prigrlilo sina i zaplakao iz sveg grla da sa suzama izađe sva gorčina i tuga što ga guši i ne da mu spavati evo već nekoliko hefti od kako dođe poziv za rat Za to vrijeme njegovu su majku zalijevali zašećerenom vodom, jer je svu noć preplakala, i sada leži bolesna u postelji provirujući kroz otvoren prozor praznim pogledom. On se nada da će mu se sin ipak jednog dana vratiti kao prekaljen ratnik, da mu priča o svojim bitkama i dalekim prostranstvima kao što je to Paša pričao svojim potomcima. U dnu srca se uzdao u Allaha, jer od kako mu sin dobi poziv za vojnu ne silazi sa sedžde moleći mu se za milost. A majka svojim urođenim instiktom

zna da ga više nikada neće vidjeti niti prežaliti. Odlazi momčić na konju niz put osvrćući se na sve strane da što bolje zapamti svijet koji ostavlja. U početku se Mujaga nadao nekakvoj vijesti, slao sluge u Tuzlu, u hanove i u čaršiju da se raspitaju i ponešto saznaju, prvih mjeseci se i nadao jer je carstvo veliko i trebaju mjeseci i godine da *haber* dođe sa jednog kraja na drugi a onda bi nada sgasla, a umjesto nje javila bi se tuga, duboka i bolna koja bi mu izjedala utrobu godinom za godinu sve dok ne bi pao na postelju .

Ali život je nastavljao dalje, mijenjala su se godišnja doba, i prema njima je i on određivao svoj životni ritam, jer zemlja je sve što ima, i zato se drži za nju grčevito. Prati vremenske mijene, jer ako naiđe suša ostaće bez usjeva pa će zima biti duga i gladna, a opet, ako se otvore kiše pa sve u zemlji istruhne i ugnjili, opet će zima biti gladna i duga, jer sve što mu treba, od hrane, alata ili odjeće mora sam proizvesti .

Brat mu Mehmed otkako dobi i petu curicu klonu duhom i povuče se u sebe pa po cijele dane ne izlazi iz svoje hudžere. Doduše rodila mu žena prethodnih godina i nekoliko sinova ali umriješe još u bešici. A dok je žena bila tegobna, malo je živnuo, milovao curice po musavim obrazima, češće išao u džamiju i padao na sedždu, sa žustrinom išao u polja i radio više od svih. Krišom je pogledao na ženu tražeći neki *išaret*, računao dane i mjesece, nešto prstima mjerio i uopšte sa strepnjom čekao dan koji mora doći. A taj dan je donio curicu, sitnu i plavooku kao i prethodne četiri. Zalud mu žena govori da ne griješi i da je i to, kao i sve drugo na svijetu, od Boga, i tješeći ga ona dugo ležala u postelji ne videći ni jedan razlog da ustane i uopšte da više živi, a curice se motaše oko zemljane *furune* pokušavajući nešto skuhati i toplom čorbom majku oporaviti. Ostari Mehmed preko noći, obavi *fanjeru* oko glave, pusti bradu, dohvati se štapa i kao neki starac počeo teturati po avliji. Eno ga i sada može osjetiti kako proviruje kroz prozorčić nakon besane noći, čekajući prve zrake sunca da klanja sabah. Priprema se žurno za *ahiret* kao da će zakasniti i bojažljivo kao da je cijeli život samo zla činio a ne samo radio od jutra do mraka u polju i pazio da ni mrava ne zgazi.

Gledao je iz prikrajka i svoje sinove Ibrahima, Mustafu i Hasu, što vodiše domaćinstvo umjesto njega, otkako dopade postelje.

Mustafa bješe plahovit i *nagal* i sve mu nešto smetaše .Govorio mu je da je načuo da je teška situacija u Krajini i da *kauri* sve više kidišu na granicu a da u Srbiji više i nema turaka otkako dođoše ovi Fehrići što se naseliše zapadno od njih na padini od Brda na jugu, do Sprečke doline na sjeveru. Ostade bosanski vilajet kao pusto ostrvo zaboravljeno od Carigrada. Ako dođe naredba da opet idu, više i ne znaju kuda, jer tek što se negdje nasele i dvije-tri generacije puste korijenje mora se ići dalje, a kuda i dokle to samo dragi Allah zna.

Ibrahim je čista suprotnost od Mustafe, crnomanjast, tih, promišljen, pobožan ali i pomalo lijen. Sve ga drugo interesuje osim posla. Voli *petljati* oko pčela, voli trkati konje, gađati *nišan* očevom puškom i uopšte ljenčariti na hiljadu načina. Duhovit je i često ga je znao nasmijavati do suza imitirajući njemu poznate ljude i prepričavajući razne zgode i nezgode iz sela i okoline.

Haso je već dobio dvije curice pa se i on sve više povlači po svojoj hudžeri. Sve je više uz ženu i tko zna šta mu priča i na što ga nagovara ali vidi da je izgubio volju za radom i zajednicom i da bi najradije negdje otišao. Kao da ga više ništa ne

veže za ovu avliju i ogromno imanje što im ga njihovi preci ostaviše. Ovi Fehrići što su došli iz Užica, kupuju svaki komad zemlje za koji čuju da se prodaje i plaćaju ga žutim dukatima, a njegovom ocu ostade u amanet posjed što se ne može ni očima pregledati, pa kad bi ga prodavali, dobijeno zlato ne bi mogli ni svi njihovi konji ponijeti. Ali on osjeća da on od toga nema ništa jer će kćeri dobiti male parcele negdje na granicama posjeda gdje je zemlja loša i škrt a *zijani* svakodnevnici a on i njegova žena će poslije smrti dobiti samo ćošak zemlje gore u novom mezarju iznad avlije gdje već ukopaše djeda Mustafu.

Načuo je Mujaga da se narod digao i da pobune bukne po Hercegovini i da ih ni malobrojni turski garnizoni ne mogu ugasiti. A Carigrad je daleko pa dok otuda dođu nove snage od zemlje neće ostati ništa. Eto, samo prije nekoliko dana, izgorje i tuzlanska čaršija kao luč, da li slučajno ili od podmetnute *jangije*. Sve ga to brine i više od same bolesti i ne da mu da zaspi.

Pričao mu je djed, da je slušao od svog djeda, kad su u selo došli prvi Islamovići iz Temišvara. Učeni i bogati ljudi. Živješe u Tuzli a ovdje im bješe ishodna kuća, i imanja, i vodenica na Toplici, što je dobiše u miraz. Puno im se sviđje ovo mjesto, a naročito mlađima, što bezbrižno trčkaraše po baštama i pšeničnim poljima i ljeta provodiše kupajući se po vrelim topličkim virovima, pa se neki od njih tu na Ulici i naseliše. Nije se to desilo odjednom, već u nekoliko generacija, i naizgled nasumično. A ni oni nisu bili svi isti, jer dok su neki od njih bili mračni i tajnoviti, zadubljeni u svoje misli ili u knjige što po vas dan držaše u krilu; drugi su bili veseli i predusjetljivi i uvijek spremni za razgovor. Od Huse se rascvjetaše novi izdanci i nikoše male kuće po brežuljku kao gljive a sa njima i mahala Husića što se tako nazva po svom pretku. Na drugom brežuljku rasu se mahala Mujića. Ostali Islamovići promijeniše prezime u Čokić po svom prvom pretku. I dok Husići i Mujići zaboraviše svoje korijene iz Tuzle i prigriše zemlju i predadoše joj se svim svojim bićem postavši vrijedni ratari i bogati zemljoposjednici a zdrava i brojna djeca rasuše se svuda po selu, Čokići ostaše vezani za Tuzlu. Njihovi sinovi odoše na sve strane svijeta da uče razne nauke i kao da im Tuzla postade tijesna, ostadoše u dalekim zemljama, da im se ne zna ni za ime ni za porijeklo. Kuće ostadoše puste i oronule a roditelji oslonjeni na svoje bogatstvo i rođake iz sela. Mujaga zapamti kad se pojavije Fehrići, iz Užica, odakle ih protjeraše Srbi kneza Obrenovića. Sve je bilo dogovoreno u Carigradu pa zato oni dobiše velike pare za svoja imanja što ostadoše preko Drine i rasuše se po Bosni od Zvornika do Tuzle. Bijahu to sitni i crni ljudi, živahni i plahoviti ali, nadasve, vrijedni i vesele naravi. Naseliše se zapadno od njega na najlošijoj zemlji i na padini što je sunce samo pred kraj dana malo ogrije svojim crvenim i mlakim zrakama. Od prve tri kuće u vrh sela brzo se počеше spuštati i druge kuće prema sjeveru i nizini, a u dubokoj vododerini Čačkuše, iskopaše bunar i nađoše vodu što je ledena u po ljeta, ali i pomalo gorka od zelenog kamena iz kojeg izviraše. Od ranog sabaha pa do prvog mraka sa te strane je odjekivao plač djece, smijeh djevojaka i dovikivanje odraslih. Podsjećali su na crne mrave što se po vazdan kreću i nose razne stvari žustro i radišno kao da im je svaki dan zadnji u životu.

Poštovali su ga a i on njih, ali se nisu družili, niti sijelili, niti su se ikada *orodili*. Nikada nisu pričali o svom porijeklu, niti o životu sa one strane Drine, niti su ih puno zanimale ostale stvari, pa čak ni vjera, već su samo marljivo radili i štedjeli i čekali priliku da kupe neku plodnu njivu. A mogli su je kupiti samo kad u

Mujagićima, Čokićima, Husićima ili Mujićima umre domaćin pa kćeri dođu da uzmu miraz, jer je zemlja bila vrednija od svega, pa čak i od života.

Sve je to mogao vidjeti ili naslutiti Mujaga sa svog čardaka i kroz svoje pendžere i vidio je da ga i sa istoka i sa zapada pritišću i stežu i ponekad je sanjao da od tog pritiska pucaju pocrnjele i protruhle tarabe oko avlije i u njoj se sve ruši i izvrće kao na barki kad je prekrije veliki talas. I on je maštao o tome da se njegovi sinovi i njihovi sinovi rašire po Meljenu i da život buja na sve strane ali bi se život uvijek završio samo unutar ove avlije.

Dok je gleda iz kotline, ili sa Brda iznad sela, podsjeća ga na Nuhovu barku, nasukanu na padini, u moru zelenila, i u kojoj ima sve što mu na ovom *dunjaluku* treba. Kad u rano proljeće, sa prvom jugovinom i prvim kišama, Spreča *nadođe* i izlije se iz svog korita plaveći cijelu dolinu i stvarajući jezero žute vode, poželi da još više naraste kao nekadašnje more, sve do njegove avlije, pa da je odvoji kao neku barku i ponese prema Crnom moru što bliže Carigradu, da više ne strepi i da se bar na kratko osjeća siguran. Dosta mu je ove neizvjesnosti, jer otkako kaurin ojača, nadire sa svih strana. Nakon što sultan predade Milošu Srbiju, ostade Bosna kao neko ostrvo, i boji se da će uskoro doći vrijeme kada će sultan nekome dati i nju, kao što je predao i sve okolne zemlje. Znao je to sve Husein-kapetan Gradašćević, i dosta mu bi carigradskih namjesnika i senilnih i okrutnih paša što ih slaše u Bosnu, umjesto vojske da brani granice. Oni su na Bosnu gledali kao na neku kaznu, što ih zadesi na dalekim granicama carstva, pa su u svojoj objesti tlačili narod i ubijali viđenije bošnjake, oduzimajući im svu imovinu. On je to nekako i podnosio, misleći da sultan u Carigradu zna više od njega, i da nije njegovo da o tome razmišlja, ali kada dade autonomiju Srbiji, osjeti se prevarenim, pa diže ustanak da i Bosna dobije autonomiju i da sama bira svoje paše. I onako je već generacijama sami od kaura brane a sultan pošalje vojsku iz Carigrada samo kada treba ugušiti ustanak u Bosni. Mujaga još bijaše dječaćić ali se dobro sjeća kada u avliji zavlada strah i velika neizvjesnost šta da se radi; da li se ide za svojim kapetanom ili da ostanu vjerni sultanu. Starci probdješe mnoge besane noći dok se napokon ne odlučiše, pa jedno jutro iz avlije izjahaše njegov stariji brat i amidža. Odoše za Gradačac odakle ih Husein-kapetan, sa ostalom vojskom, povede na Kosovo. Uplaši se Veliki vezir od tolike sile bosanske, pa ne smjede započeti bitku, već pristade na uslove što mu Husein-kapetan dade. Znao je mudri vezir da se Bosna može samo izdajom i podjelom porobiti, pa udruži hercegovačke kapetane i savlada Husein-kapetana u Sarajevu. Nestade mu u tim borbama stariji brat, i nikad se ne vrati, a amidža dođe, sav u krvi i u ranama, i jedva ozdravi. Od tada Bosna umire i nestaje, i sluti da je samo pitanje dana kada će je kaurin pregaziti. A šta će tada biti sa njegovim u ovoj avliji, ne smije ni da zamisli.

Sa tim teškim mislima Mujaga ispusti dušu ne dočekavši sabah i prve zrake sunca.

SADRŽAJ

Recenzija.....	5
Povratak iz Budima.....	9
Avlija kao Nuhova barka	16
Kada je „kaurin“ opkoljavao Tuzlu.....	20
Povratak iz Kaira.....	23
Osijek kao utjeha.....	27
Ibrahimova vilena kobila.....	37
Aždaha	39
Posljedni živinički beg.....	41
Komandant je volio konje.....	43
Hodža žuljevitih ruku	49
Dajdža iz Sombora	53
Doktor	56
Girdan	58
Tafro	61
Provincijalac iz Zagreba	63
Gorštak iz grada	85
Dušan i Mejra	89
Jagodine česte	91
Talijanka iz Rovinja	93
Bijeg iz Beograda	98
Enver i Milica.....	100
Divlji zapad u bosanskoj stvarnosti.....	102
Gringo.....	105
Raša	107
Izgubljeni u bespućima života.....	110
Riječnik manje poznatih riječi, pojmova i lokalizama.....	117
Bilješka o autoru.....	130

BILJEŠKA O AUTORU

Nusret Mujagić je rođen u Kovačima 10.06.1961. godine gdje i danas živi. Univerzitetski je profesor i do sada je objavio dvije monografije, pet univerzitetskih udžbenika i preko trideset naučnih radova iz oblasti arhitekture, urbanizma i prostornog planiranja. U svim radovima bavi se fenomenologijom stanovanja, u svim svojim pojavnim oblicima, od porodične kuće, zaseoka, sela i grada, o principima i uticajnim faktorima na nastanak specifičnih formi kuća i naselja te uticaj takvih formi na socio-drušveni pa i psihološki profil stanovnika tih naselja.

Ova knjiga je nastala kao rezultat tih istraživanja u kojoj se na osnovu životopisa običnih ljudi u periodu 1686 -2019 godine spoznaju sva društveno-politička previranja u tom vremenskom intervalu, na koji način su ona uticala na karakter i život tih ljudi, sa kakvim su se dilemama suočavali i zašto su odabrali baš taj život koji su proživjeli. Dilema o tome šta je život, i koji je njegov smisao, stara je koliko i naša civilizacija. Koliko genetika, sudbina, ili okolina, sa svim svojim prirodno-antropološkim uticajima, djeluje na svakog čovjeka, i da li on u tim specifičnim okolnostima ima mogućnost izbora svog životnog puta, ili ga život nosi, bez njegove volje, svojim neumoljivim vremenskim tokom. To je i osnovna tema ove knjige.

9 789926 815769

Zavod za zaštitu i korištenje kulturno historijskog i
prirodnog naslijeđa Tuzlanskog kantona